

пов'язані з розпадом соціалістичного табору і ринку збуту товарів із низькими вимогами до технології виробництва, що примушує Україну шукати нові ринки збуту в Західній та Східній Європі завдяки повної перекваліфікації робітників і перебудови виробництва. Це завдання може бути виконано лише за умови надання повноцінної вищої професійної освіти в стислі терміни. Успіх професійно-технічної реформи в Україні має бути забезпечений застосуванням найновіших високих технологій виробництва і масової підготовки працівників, спроможних виготовляти і застосовувати мікроелектроніку.

3. Для підготовки фахівців різних рівнів і профілів бажано введення багаторівневої системи професійної освіти. Особлива увага має приділятися технічній підготовці за спеціальними програмами для випускників середньої і вищої школи з вивченням курсів спеціальностей у таких галузях, як комп'ютерний дизайн, виробничі процеси за допомогою комп'ютера та інші з виданням диплому, який відповідає українському «молодшого спеціаліста». Програми політехнічних інститутів мають відрізнятися від програм класичних університетів не лише меншою тривалістю, а й виразною орієнтацією на виконання професійних функцій та формування виробничої компетентності, набування навичок організатора і управлінця.

Література

1. Гриневич Л. Децентралізація управління освітньою системою (на прикладі Польщі) // Освіта і управління. — 2004. — Т. 7. — №3–4.
2. Євтодюк А. В. Синергетика і освіта XXI століття // Освіта і управління. — 2002. — Т. 5. — №3. — С. 127–135.
3. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти // Іноземні мови в навчальних закладах. — Педагогічна преса, 2003.
4. Raport na temat polityki edukacyjnej w Polsce. Warszawa, 1998–2015.
5. Swiderski E. Juzzaroknowamatura // NowaSkola. 2001. — №5.

Гавриш М.М.

кандидат філологічних наук, доцент

завідувач кафедри німецької мови

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана»

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗНАННЯ ЯК ОДИН З ЧИННИКІВ МІЖКУЛЬТУРНОГО ПОРОЗУМІННЯ

Анотація. Міжкультурна комунікація розглядається в статті як визначальна ознака сучасної цивілізації, а міжкультурне порозуміння як один з найважливіших і комплексних викликів сучасності. На засадах історико-культурного аналізу виникнення та семантики лінгвокультурем доведено значущість лінгвокультурологічної інформації для успішного міжкультурного спілкування.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, міжкультурне порозуміння,

лінгвокультурологія, історико-культурний аналіз, етноспецифічний компонент семантики, лінгвокультурема.

Abstract. *This article considers intercultural communication as a defining feature of modern civilization and views intercultural understanding as one of the major and most complex challenges at the present time. A historico-cultural analysis of the emergence and semantics of linguocultures demonstrates the relevance of linguo-cultural information for successful intercultural communication.*

Key words: *intercultural communication, intercultural understanding, linguoculturology, historico-cultural analysis, ethnically specific components of semantics, linguoculturem.*

Міжкультурна комунікація/міжкультурний діалог стали, на наше глибоке переконання, *визначальною ознакою* сучасного етапу світової цивілізації, адже контакти між представниками різних етносів/культур відбуваються безперервно — від найвищого міждержавного політичного рівня до приватних зв'язків між окремими особами. Глобалізаційні процеси обумовлюють взаємозалежність та взаємовідповідальність «гравців» на світовій арені, наслідком чого є зростаюча мобільність, а відповідно й інтенсивність міжнаціонального спілкування, від результатів якого залежать вектори подальшого розвитку, а отже, долі цілих країн і народів.

Таким чином, *міжкультурне/міжетнічне порозуміння* стало одним з пріоритетних викликів нинішньої епохи, адже позитивний еволюційний поступ можливий лише при його досягненні, тобто усвідомленні міжкультурної гетерогенності, толерантного ставлення до міжнаціональних відмінностей у мисленні й поведінці та врахуванні цих особливостей на рівні міжкультурного діалогу.

Саме тому *теорія міжкультурної комунікації* зазнала протягом останнього часу динамічного розвитку, її проблеми притягують до себе прискіпливу увагу як теоретиків, так і практиків, які збагачують її все глибшим проникненням у сутність комунікаційних процесів, проявів культурної ідентичності [5] та порадами, що базуються на досвіді з численних практичних прикладів [4; 6]. Отже, питання, як досягти успіху/бажаного результату в контактах з особами, що представляють інший культурний простір, набуло особливої актуальності і його значущість постійно зростає.

Пропонована стаття — це теж спроба сприяти формуванню якомога повнішої відповіді на зазначене вище питання, а саме з *орієнтацією на підходи і знання лінгвокультурології* — науки, яка вивчає взаємозв'язок мови і культури, тобто культурно-специфічні правила організації мовленнєвих актів і стає з огляду на окреслені у вступній частині тенденції розвитку одним із провідних напрямів нинішніх лінгвістичних досліджень. Іншими словами, лінгвокультурологія розглядає мовні одиниці у тісному взаємозв'язку з (асоціативним) мисленням/світоглядними особливостями, історією та духовно-практичною діяльністю певного етносу. Таким чином, *мета* цієї розвідки полягає в доведенні — на німецько- та україномовних прикладах — того факту, що історико-культурний аналіз номінативних одиниць (обставин їх виникнення, національно забарвлених складових семантики і т.п.) є важливим джерелом пізнання духовної культури етносу і тим самим кращого розуміння його суспільного устрою та норм

поведінки у різних ситуаціях, в тому числі й комунікативних. Сенсibilізація уваги до цієї проблематики та її усвідомлення створюють надійне підґрунтя для уникнення непорозумінь і конфліктів в актах міжкультурного спілкування, в чому вбачається суттєве *практичне значення* лінгвокультурологічних студій.

Переконливим прикладом у цьому контексті є перша офіційна назва Швейцарії — *Schweizerische Eidgenossenschaft*, яка була оформлена німецькою мовою, жодного разу не змінювалась, а сучасною політичною — і не тільки українською — мовою перекладається як Швейцарська *Конфедерація*.

Виникнення цієї назви пояснюється легендою, згідно з якою датою заснування Швейцарії вважається 1 серпня 1291 р., коли три представники трьох долинних німецькомовних територій Урі, Швіц та Унтервальден, що прилягають до Фірвальдштетського озера, зустрілися, щоб утворити оборонний союз проти ворогів. У найстарішій письмовій згадці про цю подію (*Weisses Buch zu Sarnen*, близько 1470 р.) наголошується, що ці троє *поклались* бути вірними і правдивими у взаємовідносинах та заради перемоги не жаліти ні свого життя, ні майна — «...schwuren einander Treu und Wahrheit, und ihr Leben und ihr Gut zu wagen» [7, с. 145]. Отже, згідно з первісним, німецькомовним значенням Швейцарія — це *клятвений союз/клятвене товариство*, адже німецька лексема *der Eid* означає «клятва».

«Конфедерація» є звичним та «сухим» поняттям, що відображає засади політичного устрою Швейцарії та деяких інших держав світу; на противагу йому «*Eidgenossenschaft*» («клятвений союз») — це лексема з яскравим емоційним забарвленням, яка містить посилення на історичні витоки країни та дозволяє зрозуміти «філософію» її сучасного устрою, особливості самосприйняття та світобачення її громадян.

Клятву на вічну вірність і взаємопідтримку добровільно склали представники рівних за статусом поселень; і саме ці ідеї/цінності витримали всі випробування непростим історичним розвитком і до теперішнього часу визначають життєустрій швейцарського народу. Саме тому в «Швейцарському клятвеному союзі» домінуючими є принципи рівноправності та суверенітету: усі кантони — незалежно від площі та кількості населення (а ці величини варіюють у досить широкому діапазоні) — мають однакові права й високу ступінь незалежності та представлені однаковою кількістю депутатів (двома) у другій палаті Національних зборів (парламенті) — Раді кантонів. Держава ж виконує лише делеговані їй кантонами функції, через що у Швейцарії де-юре немає столиці: у Конституції зазначено лише, що місцезнаходженням Парламенту та Уряду є місто Берн.

Думка «товаришів по клятві» — а саме так нерідко називають громадян Швейцарії, нім. *Eidgenossen* — є вирішальною при формуванні внутрішньої та зовнішньої політики: щоквартальні референдуми (на державному та кантональному рівнях, а також безпосередньо в громадах), які відбуваються за збиранням відповідної кількості підписів, визначають внутрішній розвиток та зовнішню активність країни. Саме тому Швейцарія не є членом Європейського Союзу, адже «горді й вільні *Eidgenossen*» (які не бажають жити за чужими

законами і нормами) вже декілька разів відхиляли євроінтеграційні парламентсько-урядові ініціативи.

Наведені та численні інші факти незаперечно підтверджують, що лише проникнення у весь широкий семантичний спектр лексеми *Eidgenossenschaft* та ідентифікація в ньому — напевно, найсуттєвішого — *етноспецифічного* компонента — створюють передумови для розуміння суспільного поступу Швейцарії та світосприйняття її громадян.

«Eidgenossenschaft» — це, висловлюючись фаховою мовою філологів, *лінгвокультурема*, тобто мовна одиниця, яка не тільки вербалізує певне значення, але й містить в собі «національну інформацію про культурні цінності, реалії тощо» [2, с. 9]. Те особливе/характерне в соціокультурному бутті одного етносу, що відображають лінгвокультуреми, є зазвичай лакуною в інших мовних картинах світу, а тому їх розуміння і переклад потребують знань із різних сфер розвитку людства.

Типовим прикладом лінгвокультурем є як німецькомовна лексема *der Fasching*, так і її україномовний переклад *Масниця* або *Масляна* [3, с. 230]. Такі переклади без додаткових пояснень робляться традиційно — чи з метою економії друкарських площ, чи через незнання авторами етнічних відмінностей, чи, можливо, існують ще й інші причини такого, не зовсім адекватного, на наш погляд, перекладу, адже практично *єдиною спільною* ознакою свят, які позначають наведені вище лексичні одиниці в *католицьких* регіонах німецькомовних країн та на *православних* територіях України, є їх відзначення перед Великим постом. Якщо приєднатися до думки, що Масниця — це «веселе, замашне та голосисте народне свято» українців [1, с. 26], то можна говорити і про другу спільну рису — веселий настрій та гучне святкування. (Недаремно німці називають цей період «днями дурниць» або «п'ятою порою року».)

Звернення ж до інших аспектів дозволяє ідентифікувати суттєві відмінності, зокрема:

а) тривалість: з XIX-го століття в німецькомовних ареалах Fasching розпочинається зазвичай 11 листопада (11-й місяць) об 11-й годині 11 хвилин, оскільки з давніх часів серед носіїв німецької мови «11» вважається числом дурнів / диваків, і продовжується до *середи* (так заний *Aschermittwoch*, теж лінгвокультурема з власною історією), якою розпочинається сорокаденний піст перед Паскою. Українська ж Масниця — це лише останній тиждень перед Великим постом;

б) головні складники свята: в німецькомовних країнах відбуваються масові карнавали, учасники яких «прикрашають» себе маскарадними костюмами, або спалення в останній день (вівторок) солом'яної ляльки-чоловіка людських розмірів, яка протягом святкувань висить у пивних і символізує гріхопадіння. В Україні — згідно з народними переказами та висновками дослідників: «колодійні обрядодійства; волочіння, чіпляння колодки; взаємні гостини з ритуальними стравами; катання на конях; зимові розваги: спускання з гір на санчатах, фуркало тощо; проводи Масниці; церемонії прощення» [1, с. 26];

в) страви: у німецькомовному ареалі немає якихось страв, які готувалися б

виключно в цей період. Вважається, що їжа має бути ситною, щоб давати достатньо сил і енергії для невпинного святкування, тому особливо популярними стають гуляш, традиційні німецькі ковбаски, салати з картоплі або яєць, страви з додаванням сиру тощо. На території України своєрідним символом Масниці стали вареники з сиром, які необхідно їсти в маслі, чому існує чимало тлумачень і що оспівується в багатьох народних піснях. У деяких регіонах м'ясні продукти протягом масничного тижня вже не вживалися, оскільки вважалося, що перед Великим постом організм має звільнитися від залишків м'ясних страв.

Цей далеко неповний перелік дає достатньо підстав для твердження, що Fasching в німецькомовному ареалі та українська Масниця — це свята, що мають аналогічні витoki походження й «цілеспрямованя», але одночасно й різні традиції їх відзначення. Це особливо стосується України, де роки соціалістичного режиму та заборони, пов'язані з ним, стерли в пам'яті народу чимало багатовікових звичаїв. Тому, щоб українець зрозумів, як святкується Fasching, а німець, австрієць чи швейцарець збагнули, яким змістом наповнена Масниця, потрібна додаткова історична етнічно-культурна інформація, традиційний переклад в лексикографічних виданнях може призводити до неправильних аналогій і, як логічний наслідок, до міжкультурних непорозуміннь.

Отже, лінгвокультурологічні знання, тобто ті етноспецифічні дані, які імпліцитно присутні в семантиці номінативних одиниць — це одне з первинних джерел інформації про становлення і розвиток відповідного етносу, особливості його світосприйняття й спричинені ним цінності та норми поведінки у суспільній та приватних сферах. І лише глибоке оволодіння цими знаннями, що засвідчують і розглянуті вище приклади, створює сприятливі рамкові умови для успішного спілкування представників різних культур, тобто міжкультурного порозуміння.

Література

1. Зяблюк Н. Масниця в Україні / Надія Зяблюк // Рідна школа. — 2007. — №1. — С. 26–33.
2. Медвідь Н.С. Лінгвокультуреми в українській соціально-психологічній прозі першої половини ХХ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Медвідь Наталія Сергіївна. — К., 2009. — 25 с.
3. Мюллер В. Великий німецько-український словник / В. Мюллер. — Київ: Видавничий дім «Чумацький шлях», 2008. — 787 с.
4. Erll A., Gymnich M. Interkulturelle Kompetenzen — Erfolgreich kommunizieren zwischen den Kulturen // Astrid Erll, Marion Gymnich. — Stuttgart: Klett Lerntraining, 2013. — 180 S.
5. Fink L., Gruttauer S., Thomas A. Beruflich in der Ukraine: Trainingsprogramm für Manager, Fach- und Führungskräfte / Luzia Fink, Stefanie Gruttauer, Alexander Thomas. — Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht GmbH & Co. KG, 2009. — 178 S.
6. Heringer H.J. Interkulturelle Kommunikation: Grundlagen und Konzepte / Hans Jürgen Heringer. — Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co. KG, 2010.

— 240 S.

7. Schroll-Machl S. Die Deutschen — Wir Deutsche: Fremdwahrnehmung und Selbstsicht im Berufsleben / Sylvia Schroll-Machl. — Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht GmbH & Co. KG, 2007. — 227 S.

8. Schütt Ch., Pollmann B. Chronik der Schweiz / Christian Schütt, Bernhard Pollmann. — Dortmund, Zürich: Chronik-Verlag, Ex-Libris-Verlag, 1987. — 640 S.

УДК 811.161.2: [81'366+81'373. 611]

Заєць В.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри української мови Інституту філології

Київського університету імені Бориса Грінченка

ДЕРИВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В МЕДІЙНОМУ ТЕКСТІ

Анотація. У статті з'ясовано динаміку словотвірної норми в інформаційному ресурсі засобів масової інформації. Проаналізовано погляди мовознавців на словотвірну норму. Подано результати статистичного дослідження новотворів. Проаналізовано неунормоване вживання активних дієприкметників, проілюстровано типові випадки слововживання в періодиці досліджуваного періоду. Визначено суб'єктно-оцінювальну роль юкстапозитів на позначення якостей, станів, процесів. Доведено емоційно-оцінну функцію іншомовних компонентів складних слів.

Ключові слова: засоби масової інформації, словотвірна норма, денотати, новотвори, юкстапозити, okazionalіzmi, yзуальне слово.

Abstract. The article revealed the dynamics of word formation standards in information resource media late. The views of the linguists on the word formation standards were analyzed. The results of a statistical study of tumors were given. The irregular use of active participles were analyzed, the typical cases usage in periodicals of the studied period was illustrated. Subject-estimated role of juxtaposition denoting qualities, states and processes was defined. Emotionally evaluative function of foreign components of compound words has been shown.

Key words: mass-media, word formation standard, denotations, neoplasms, juxtaposit, occasionalism, usual word.

Постановка проблеми. Розвиток суспільно-економічних відносин впливає на дериваційні процеси мови кожної нації. Безумовно, номінування є явищем еволюційним, тому потребує пошуків внутрішніх ресурсів мови. Позаяк зовнішні чинники несуть цілі конструкції, використання яких може спричиняти некероване надходження іншомовних денотатів або їх елементів, то постає проблема застереження від впливу іншомовних афіксів на національну словотвірну традицію.

Сучасний медійний текст відображає спрямування до інтернаціоналізації і глобалізації словотвірних процесів у використанні мовних виражальних можливостей, активізацію в ній інноваційних словотвірних процесів.

Аналіз останніх джерел. Інформаційний ресурс медійного дискурсу здатний до постійного оновлення, зокрема іншомовними моделями, які відображають сучасні тенденції слововислову. Певні зміни в мовній практиці та їх тенденції постійно тримають у полі зору українські дослідники К. Городенська,